

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่โบราณจึงมีอิทธิพลและเป็นรากฐานของคุณธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย ซึ่งเป็นมรดกตกทอดสืบต่อมาถึงลูกหลานชาวไทยในยุคปัจจุบัน พระพุทธศาสนายังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ ดังนั้นชาวไทยส่วนใหญ่จึงดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา อันมีผลให้นิสัยของชาวไทยส่วนใหญ่ประกอบด้วยความเมตตา กรุณา มีความกตัญญู กตเวทิตะ รักความสงบ เป็นต้น

หลักคำสอนพื้นฐานที่สำคัญของพระพุทธศาสนาคือการสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมและให้ละเว้นจากการกระทำสิ่งที่ไม่ดี ไม่ถูกต้องหรือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย เพราะการทำความดีจะได้รับผลที่เป็นความสุข แต่ในทางตรงกันข้ามการกระทำสิ่งที่ไม่ดีจะได้รับผลที่เป็นความทุกข์ ซึ่งเป็นไปตามกฎแห่งกรรมที่ตนกระทำ¹ และคุณสมบัติหนึ่งที่สำคัญของการเป็นคนดีตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาคือการเป็นคนที่มีความกตัญญู กตเวทิตะ² เราต้องแสดงความกตัญญู กตเวทิตะต่อบุคคลต่างๆ อันประกอบด้วย มารดา บิดา ครูอาจารย์ พระมหากษัตริย์ที่ปกครองประเทศไทยให้มีแต่ความสงบสุข ผู้ที่มีพระคุณต่อเรา และประเทศชาติที่เราได้อยู่ได้อาศัย เป็นต้น เนื่องจากความกตัญญู กตเวทิตะเป็นเครื่องหมายของคนดี ชาวไทยส่วนใหญ่จึงได้รับการปลูกฝังให้เป็นคนที่มีความกตัญญู กตเวทิตะ และสังคมไทยให้คุณค่าของคนที่มีความกตัญญู กตเวทิตะอย่างมาก

คำสอนเรื่องความกตัญญู กตเวทิตะที่ปลูกฝังในจิตใจของประชาชนชาวไทยมานานตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ในอดีตครอบครัวไทยมีโครงสร้างเป็นครอบครัวใหญ่ มีการอยู่ร่วมกันหลายครอบครัวในบริเวณบ้านเดียวกัน จึงมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น การช่วยกันจัดเตรียมสำหรับ

¹ พระสูตร และอรรถกถาแปล อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต เล่มที่ 5. (2536). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย. น. 470-483.

² พระสูตร และอรรถกถาแปล อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต เล่มที่ 1 ภาคที่ 2. (2536). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย. น. 356-357.

บิดารับประทานอาหารที่บุตรได้บิณฑบาตมาก่อนได้ ไม่ถือว่าเป็นการทำลายศรัทธาให้เสียไป หากมารดาบิดานั้นมีเสื้อผ้าเก่าขาด ไม่สามารถใช้ได้อย่างปกติ บุตรผู้เป็นพระสงฆ์เมื่อได้สบงจีวร มาใหม่ นำมาย้อมเสียให้เป็นสีของชาวบ้านที่ใช้นุ่งกัน ก็สามารถเอามาบิดาบิดานุ่งได้¹

สังคมไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา โครงสร้างของครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตที่เคยเป็นครอบครัวขยายและเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีสมาชิกอันประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก หลาน ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่น มีการช่วยเหลือดูแลความเป็นอยู่ของกันและกันทำให้เกิดความรู้สึกและระลึกถึงบุญคุณที่ญาติผู้ใหญ่มีให้กับตน แต่ในปัจจุบันโครงสร้างของครอบครัวได้กลายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น มีจำนวนสมาชิกลดน้อยลงเหลือประมาณ 3-5 คนต่อครอบครัว อันประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก และบางครอบครัวก็มีสมาชิกอยู่เพียง พ่อ แม่ เท่านั้น ลูกหลานแยกครอบครัวไปอยู่ที่อื่นเพราะแต่งงานกับคนต่างถิ่นหรืออพยพไปทำงานที่กรุงเทพฯ ทำให้ความอบอุ่นในครอบครัวมีน้อยลง และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัวนี้ยังมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้กัน จากอดีตที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนม มีการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันก็เปลี่ยนแปลงไป แต่เนื่องจากสมาชิกในแต่ละครอบครัวมีจำนวนลดน้อยลง จึงไม่มีกำลังแรงงานเพียงพอที่จะไปช่วยเหลือเพื่อนบ้านได้เหมือนในอดีต จึงส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของคนในชุมชนนั้นๆ ที่มีต่อกัน ทำให้ต่างคนต่างอยู่ และมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เมื่อไม่มีผู้ที่ให้การอุปการะและผู้ที่รับการอุปการะ ชุมชนเหล่านั้นก็ไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่คิดที่จะช่วยเหลือกัน และไม่มีน้ำใจต่อกัน ขาดความรู้สึกที่จะทดแทนบุญคุณผู้ที่ให้การอุปการะแก่ตน เป็นการเริ่มต้นแห่งความเสื่อมในจริยธรรมข้อความกตัญญูกตเวทิต

นอกจากนี้การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโลกในประเทศไทยยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจไทย จากในอดีตที่เคยเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเองได้คือการทำไร่ทำนาเพื่อกินกันภายในครอบครัวของตนเท่านั้นมาเป็นเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดต่างประเทศ การที่ชาวเกษตรกรของไทยหันไปปลูกผลิตผลที่ขึ้นกับความต้องการของตลาดต่างประเทศมากขึ้น จึงอาศัยความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการเพิ่มผลผลิต คืออาศัยรถไถนา รถเกี่ยวข้าว รถไถแต่นปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และยาฆ่าแมลง เป็นต้น ทำให้เกษตรกรของไทยอาศัยแรงงานของคนและสัตว์น้อยลง เมื่อสังคมไทยมุ่งเน้นการใช้เครื่องจักรทดแทนสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก็ยิ่ง

¹ พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาคที่ 2. (2536). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาภูมิ
ราชวิทยาลัย. น. 294.

น้อยลง ทำให้ชาวไทยมีความรู้สึกที่เราสามารถอยู่ได้ในสังคมโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ขอเพียงแต่มีเงินมากๆ เท่านั้น เกษตรกรไทยจึงเน้นการเพิ่มผลผลิตเพื่อจะได้นำเอาผลผลิตไปขายให้ได้เงินมามากๆ ส่งผลให้มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น จนไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของธรรมชาติรอบตัวเรา ทำให้เกิดความสำคัญผิดในตนว่าสามารถอยู่รอดได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ใด และยังสามารถควบคุมธรรมชาติได้ จึงขาดความสำนึกในคุณค่าของสิ่งอื่นๆ รอบข้างตนรวมทั้งธรรมชาติ ที่เกื้อกูลให้ตนและครอบครัวมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างมีความสุข กล่าวคือทำให้ไม่มีความกตัญญูต่อบุคคลอื่นและต่อธรรมชาติ

นอกจากผลกระทบในวงกว้างที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมแล้ว เงินยังเข้ามาบีบคั้นบาทในชีวิตของคนทั้งในแง่พฤติกรรม และความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว คือคนไทยส่วนหนึ่งในปัจจุบันมีความเห็นว่าวัตถุเป็นสิ่งที่ให้ความสุขสูงสุด และไม่เห็นคุณค่าของคุณค่าทางด้านศีลธรรม และจริยธรรมในจิตใจ จึงไม่มีการพัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่กันไปกับการพัฒนาวัตถุ ซึ่งเห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนแปลงในสถาบันครอบครัว เช่น มารดาบิดาที่ไม่มีเวลาอยู่กับลูกเพราะต้องออกไปทำงานนอกบ้านหาเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายในครอบครัว ก็แสดง “ความรัก” แก่ลูก โดยการซื้อหาวัตถุให้ลูกตามที่ต้องการ ทำให้ “ความรัก” ของมารดาบิดาที่มีความหมายอันยิ่งใหญ่ ละเอียดลึกซึ่งเกินคำพรรณนา กลายรูปเป็นเพียงวัตถุที่สามารถหยิบยื่นส่งให้ลูกได้ ซึ่งเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่ไม่ถูกต้องให้กับลูก ให้กับสังคม เด็กเยาวชนในปัจจุบันจึงเติบโตขึ้นมาในสังคมที่บริโภคนิยมวัตถุ และไม่ทันรู้ตัวว่าตนเองกำลังมองทุกสิ่งทุกอย่างเป็นวัตถุไป เมื่อเด็กเยาวชนในปัจจุบันเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างสามารถซื้อขายได้ ก็จะไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมแบบเดิมของไทยที่ให้ความสำคัญกับจิตใจมากกว่าวัตถุ และทำให้เด็กเยาวชนในปัจจุบันเห็นคุณค่าของคำว่า “ความกตัญญูทวดเทวี” เป็นเพียงการตอบแทนด้วยการให้สิ่งของหรือวัตถุเท่านั้น เมื่อแม่แบบของเยาวชนเป็นเช่นนั้น เยาวชนในปัจจุบันจึงไม่รู้สึกสำนึกในคุณค่าของผู้ที่ให้การอุปการะแก่ตน เพราะยอมไม่สามารถเห็นคุณค่าของน้ำใจที่บุคคลพึงมีและเกื้อกูลให้แก่กัน ผู้ที่ให้หรือผู้ที่ทำการอุปการะต่อผู้อื่นอาจถูกมองว่าเป็นคนโง่ หรือเป็นสิ่งที่ควรให้อยู่แล้วจึงไม่มีคุณค่าต่อกัน เช่น การที่นายจ้างให้สิ่งของอื่นใดแก่ลูกจ้างของตนนอกเหนือจากค่าจ้าง อาจถูกมองว่าเป็นหน้าที่ของนายจ้างและไม่ได้เป็นการให้ความอุปการะใดๆ ต่อลูกจ้าง

ชาวไทยพุทธในปัจจุบันจำนวนหนึ่งแสดงความกตัญญูทวดเทวีต่อพ่อแม่ของตนผ่านพิธีกรรมในวันประเพณีสงกรานต์ โดยไม่มีความเข้าใจในแก่นสำคัญของประเพณีสงกรานต์ว่าคืออะไร เมื่อถึงช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ชาวไทยพุทธจำนวนมากจะพากันกลับบ้านเพื่อไปเยี่ยมพ่อแม่ของตนในต่างจังหวัดทำให้เกิดรถติดและอุบัติเหตุมากในเทศกาลวันสงกรานต์ เราจึงควร

ย้อนมาคิดว่าจำเป็นหรือไม่ที่เราต้องกลับบ้านไปเยี่ยมพ่อแม่เฉพาะในช่วงของเทศกาลเท่านั้นเพื่อแสดงความกตัญญูตเวทีต่อท่านทั้งสอง

แต่ในทางตรงกันข้าม ยังมีชาวไทยพุทธอีกจำนวนหนึ่งที่พยายามทดแทนบุญคุณของผู้ที่มีอุปการะต่อตน โดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นใด เช่นการขายตัวของลูกสาวเพื่อหาเงินตอบแทนพ่อแม่ เพราะคิดว่าเป็นวิธีการแสดงความกตัญญูตเวทีวิธีหนึ่งที่ตนสามารถทำได้ เป็นอาชีพสุจริตที่ใช้แรงกายของตน และเป็นวิธีที่จะช่วยพ่อแม่ของตนหาเงินได้เป็นจำนวนมาก ด้วยเวลาอันรวดเร็ว การขายตัวนี้อาจเกิดจากความจำเป็น หรืออาจเกิดจากการเลียนแบบ เนื่องจากเห็นลูกสาวของครอบครัวอื่นที่ไปทำอาชีพนี้แล้วได้เงินกลับมาสร้างบ้านสวยงามให้พ่อแม่อยู่ โดยใช้เวลาไม่นานนัก และทำให้พ่อแม่มีหน้ามีตาในชุมชน ตนเองจึงอยากตอบแทนพ่อแม่ด้วยการทำอาชีพนี้ และอาชีพขายตัวนี้ก็เป็นที่ยอมรับของชุมชน เพราะเป็นค่านิยมที่ต้องมีเงินมากๆ เพื่อซื้อหาวัตถุที่ตนต้องการ ค่านิยมที่เน้นความสำคัญของวัตถุ และไม่สนใจคุณค่าจิตใจ ทำให้คนในสังคมขาดศีลธรรมไม่เกรงกลัวต่อบาป และสามารถทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินหรือสิ่งที่ตนต้องการ

ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่คอยแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน และพรรคพวกของตนโดยอาศัยความกตัญญูตเวทีของผู้อื่น บุคคลประเภทนี้จะยื่นมือเข้าไปให้ความช่วยเหลือก่อน หรือให้การอุปการะแก่เราก่อน แล้วหาโอกาสทวงคืนบุญคุณที่เรามีต่อเราในอนาคต เช่น นักการเมืองหรือพรรคพวกของนักการเมืองให้การช่วยเหลือแก่คนในชุมชนในรูปแบบต่างๆ ก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง เมื่อถึงเวลาเลือกตั้งก็ขอให้คนในชุมชนเลือกเขาเป็นผู้แทน จึงมีปัญหากเกิดขึ้นว่า เมื่อบุคคลหนึ่งได้รับความอุปการะจากผู้อื่น จำเป็นหรือไม่ที่เราจะต้องตอบแทนคุณผู้ที่ให้การอุปการะนั้น

เราจะใช้เกณฑ์อะไรในการตัดสินว่าเราควรมีความกตัญญูตเวทีต่อบุคคลใด และควรใช้วิธีการใดในการตอบแทนคุณผู้ที่ให้การอุปการะกับเราจึงจะมีความถูกต้องและเหมาะสม บุคคลต่างๆ อันได้แก่ มารดา บิดา ครู อาจารย์ เพื่อน และ สาธารณบุคคลต่างๆ เช่น ดารา นักการเมือง หรือสื่อต่างๆ ได้แก่ วิทยู โทรทัศน์ หนังสือ และหนังสือพิมพ์จะมีส่วนช่วยสร้างเสริม “ความกตัญญูตเวที” ในสังคมไทยได้มากน้อยเพียงไร และเราจะมีวิธีสร้างจิตสำนึกเรื่องความกตัญญูตเวทีอย่างถูกต้องในบุคคลอย่างไร และการมีจิตสำนึกในเรื่องดังกล่าวจะทำให้เกิดพฤติกรรมเกี่ยวกับ “ความกตัญญูตเวที” ที่ถูกต้องได้อย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของความมกตัญญูทเวท
- 2) เพื่อศึกษาเกณฑ์ทางจริยธรรมในการแสดงความมกตัญญูทเวท
- 3) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธเกี่ยวกับ “ความมกตัญญูทเวท”
- 4) เพื่อแสดงให้เห็นปัญหาและแนวทางการสร้างเสริม “ความมกตัญญูทเวท” ในสังคมไทย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้จะทำการวิจัยทั้งภาคเอกสารและภาคสนามโดยทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา ในการทำวิจัยภาคเอกสารจะทำการศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกและทำการศึกษาประเพณีไทยเพื่อดูว่าคำสอนในพระพุทธศาสนาและประเพณีไทยมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับ “ความมกตัญญูทเวท” ของคนไทยอย่างไร และจะทำการศึกษางานเขียนของนักวิชาการเพื่อดูว่าท่านมีทัศนะอย่างไรเกี่ยวกับเรื่อง “ความมกตัญญูทเวท” นอกจากนี้จะทำการวิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 ท่าน เพื่อดูความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับ “ความมกตัญญูทเวท” ของคนไทยโดยทั่วไปในยุคปัจจุบันนี้ว่ามีความเข้าใจในเรื่อง “ความมกตัญญูทเวท” และปฏิบัติตนถูกต้องมากน้อยเพียงไร และจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ถูกต้องเหมาะสม ได้อย่างไร

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้จะทำการวิจัยจากหนังสือ เอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับความมกตัญญูทเวท เพื่อดูว่าคนในสมัยอดีตมีแนวคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่อง “ความมกตัญญูทเวท” อย่างไร และทำการวิจัยจากพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกว่าพระพุทธเจ้ามีการสอนที่เกี่ยวกับความมกตัญญูทเวทอย่างไรบ้าง และพระองค์ทรงแสดงตัวอย่างให้เราเห็นถึงคุณค่าของความมกตัญญูทเวทอย่างไร และงานวิจัยนี้จะทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 ท่าน เพื่อดูทัศนะของท่านในเรื่อง “ความมกตัญญูทเวท” ของคนไทยโดยทั่วไปในยุคปัจจุบันนี้ว่า ความมกตัญญูทเวทที่มีความสำคัญอย่างไร

สำหรับคนไทยในปัจจุบัน คนไทยทั่วไปเข้าใจความหมายของ “ความกตัญญูทเวท” ได้ดีเพียงไร เกณฑ์อะไรที่จะใช้ในการตัดสินว่าชาวไทยพุทธมีความกตัญญูทเวทที่ และจะสร้างเสริมพฤติกรรม ที่ถูกต้องเกี่ยวกับ “ความกตัญญูทเวท” ในสังคมไทย ได้อย่างไร

1.5 สาขาวิชาที่ทำวิจัย

สาขาวิชาที่ทำวิจัยคือ พุทธศาสนศึกษา โดยการทำศึกษาพระธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกว่าพระพุทธเจ้าทรงมีคำสอนที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูทเวทอย่างไรบ้าง และคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูทเวทนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ความ เป็นอยู่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีในการดำเนินชีวิตของคนไทยในอดีตและ ปัจจุบันอย่างไร เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมานานจึงมีอิทธิพลต่อความ เชื่อ แนวความคิด และพฤติกรรมในด้านต่างๆของคนไทยมานานนับศตวรรษ นอกจากนั้นความ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโครงสร้างในครอบครัวจากครอบครัวใหญ่มาเป็นครอบครัวเดี่ยว และการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำรงชีวิตแบบเดิมของชาวไทยพุทธในชนบทที่เคยทำการกสิกรรมโดย การอิงอาศัยธรรมชาติเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรสมัยใหม่แทนแรงงานของคนและสัตว์เพื่อให้เข้ากับ กระแสโลกาภิวัตน์และกระแสบริโภคนิยมเป็นต้น ทำให้ค่านิยม แนวคิดและพฤติกรรมของคนไทย ในสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลกระทบต่อแนวคิดและพฤติกรรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “ความกตัญญูทเวท” ด้วย

1.6 ประเภทของงานวิจัย

งานวิจัยนี้จะทำการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ คือ จากพระไตรปิฎกว่าพระพุทธเจ้าทรงมีคำสอนที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูทเวทอย่างไรบ้าง และ ข้อมูลทุติยภูมิ คือจากอรรถกถา วิทยานิพนธ์และงานเขียนที่เขียนเกี่ยวข้องกับเรื่อง “ความกตัญญู ทเวท” ในสมัยอดีตและในยุคปัจจุบัน และในงานวิจัยนี้จะทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 ท่าน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อดูทัศนคติของผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่อง “ความกตัญญูทเวท” ของคนไทยโดยทั่วไปในยุคปัจจุบันนี้

1.7 ประโยชน์ของการวิจัย

ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัยในครั้งนี้

- 1) ทำให้สามารถเข้าใจ “ความกตัญญูกตเวทิต์” ได้อย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรม
- 2) ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของความกตัญญูกตเวทิต์
- 3) ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมของชาวไทยพุทธเกี่ยวกับ “ความกตัญญูกตเวทิต์”
- 4) ทำให้มองเห็นปัญหาและแนวทางการส่งเสริม “ความกตัญญูกตเวทิต์” ในสังคมไทยอย่างเป็นวิชาการ

1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “ความกตัญญูกตเวทิต์”

พระมหาบุญทอง คุณาธโร ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญู (กตัญญูตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความกตัญญูในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยทำการศึกษาในภาคเอกสารเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความกตัญญูกตเวทิต์กับหลักธรรมข้อต่างๆ บทบาทและอิทธิพลของความกตัญญูกตเวทิต์ที่มีต่อสังคมและประเทศไทย พบว่า ความกตัญญูกตเวทิต์เป็นหลักธรรมที่สำคัญ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ความกตัญญูกตเวทิต์เป็นหนึ่งในมงคลอันสูงสุด มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อยู่ร่วมกันแบบอิงอาศัยกับสิ่งที่อยู่รอบตัวบุคคลที่มีความรู้สึกลำบากในบุญคุณและคิดตอบแทนคุณบุคคล สัตว์ สถาบัน ธรรมชาติแวดล้อม และช่วยเกื้อกูลสังคมส่วนรวมด้วยความเมตตากรุณาเยื่อใยประสพกับความสุข และความเจริญก้าวหน้า ส่วนผู้ที่ไม่มีความกตัญญูกตเวทิต์ ย่อมไม่น่าคบหาและประสพกับความพินาศ พระพุทธศาสนาส่งเสริมให้มนุษย์มีความกตัญญูกตเวทิต์ สอนให้มนุษย์รู้จักหน้าที่ของตนเอง เมื่อทุกคนปฏิบัติตามหน้าที่ของตนและมีความกตัญญูกตเวทิต์แล้ว จะส่งผลให้สังคมมีความสงบสุข¹

พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาดเมธี) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความกตัญญูกตเวทิต์ในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจากมุมมองพระพุทธศาสนา” โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และผลของการวิจัยพบว่า ความกตัญญูกตเวทิต์ หมายถึง การสำนึกในบุญคุณหรืออุปการคุณของผู้คนที่

¹ พระมหาบุญทอง คุณาธโร. (2548). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญู (กตัญญูตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. น. (1)-(2).

มีแก่นตน และการทำตอบแทนคุณด้วยการแสดงออกทางกายและทางวาจาด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง หากไม่มีความกตัญญู ความกตเวทีกี่เกิดขึ้นไม่ได้ หรือหากมีเฉพาะความกตัญญู แต่ไม่มีความกตเวทีกี่ ความกตัญญูกตเวทีกี่ไม่สมบูรณ์ ไม่เกิดการกระทำตอบแทนคุณที่เป็นรูปธรรม ความกตัญญูกตเวทีกี่สมบูรณ์ต้องเป็นสัมมาทิฐิคือถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง ไม่ขัดระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของสังคม การแสดงความกตัญญูกตเวทีกี่จะเป็นฐานคำจุนสังคม จะกระจายฐานความกตัญญูกตเวทีกี่ให้ครอบคลุมทั้งต่อมนุษย์ สถาบัน และต่อธรรมชาติ ตามมุมมองของพระพุทธศาสนา การแสดงความกตัญญูกตเวทีกี่ต่อกลุ่มบุคคล สถาบัน องค์กร ต่อธรรมชาติที่จะเป็นฐานเกื้อหนุนและส่งเสริมให้สังคมมีความมั่นคงพร้อมต่อการพัฒนา ต้องเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีกี่ที่เป็นแบบสัมมาทิฐิเท่านั้นคือต้องเป็นความกตัญญูกตเวทีกี่ที่ถูกต้องตามกฎหมาย และความกตัญญูกตเวทีกี่ที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม หากคนซึ่งเป็นหน่วยย่อยของสังคมต่างมีความกตัญญูกตเวทีกี่อย่างถูกต้องสมบูรณ์ก็จะเป็นพลวัตรขับเคลื่อนให้ระบบทางสังคม ได้แก่ ระบบศีลธรรมสังคม ระบบการเมือง ระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดความมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาแบบมั่นคงและยั่งยืน¹

โกวิท ราชวงศ์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักคำสอนเรื่องความกตัญญูกตเวทีกี่ในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาทัศนคติของคนชราว่าด้วยการทอดทิ้งบุพการีในสังคมไทยพุทธ” ผลจากการศึกษาพบว่า ปัญหาการทอดทิ้งบุพการีในสังคมไทยนั้น มาจากสาเหตุสำคัญ 4 ประการคือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาทางด้านสังคม การปรับตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน และปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว และในขณะที่แนวทางแก้ไขปัญหาการทอดทิ้งบุพการีในสังคมไทยปัจจุบันนั้น พบว่า ต้องเริ่มจากการแก้ไขปัญหภายในครอบครัวกันเองก่อน คือครอบครัวต้องเสริมสร้างกันเอง โดยมีความรักความเข้าใจกัน และรัฐบาล สังคมต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนอีกแรง ดังนั้นปัญหาดังกล่าวต้องแก้ไขจากหลาย ๆ ด้านคือ ด้านผู้สูงอายุเอง ด้านบุตรหลาน และด้านรัฐบาลหรือสังคมที่เกี่ยวข้องต้องช่วยเหลือกัน และจากการวิจัยภาคสนามพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเข้าใจหลักคำสอนเรื่องความกตัญญูกตเวทีกี่เป็นอย่างดี มีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาจนจะเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราในระดับสูง การปฏิบัติต่อบิดามารดาเมื่อครั้งเป็นหนุ่มสาวอยู่ในระดับดี ส่วนสาเหตุสำคัญที่ไม่สามารถอยู่ร่วมกับบุตร

¹ พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาติเมธี). (2549). *ความกตัญญูกตเวทีกี่ในฐานคุณธรรมคำจุนสังคมจากมุมมองพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. น. ก-ค.

หลานได้นั้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากปัญหาขาดแคลนผู้ดูแลในเวลากลางวัน รองลงมาคือ ปัญหาด้านสุขภาพ ส่วนบุคคลที่มาเยี่ยมผู้สูงอายุมากที่สุดคือหลานหรือเหลน และในบั้นปลายชีวิตผู้สูงอายุเลือกที่จะอยู่ที่สถานสงเคราะห์คนชราบางแคมป์มากที่สุด ในด้านความพึงพอใจของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุพึงพอใจมาก และที่พึงพอใจมากที่สุดคือ การบริการของผู้ดูแลของสถานสงเคราะห์คนชรา ส่วนด้านความต้องการ พบว่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุตรหลาน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีความต้องการมากนัก ที่ต้องการคือให้หน่วยงานรัฐเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน ซึ่งขณะนี้ สถานสงเคราะห์คนชราก็ดูแลดีอยู่แล้ว¹

พระมหาไฉน ประกอบผล ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมเรื่องหน้าที่ของบุตรธิดาต่อบิดามารดา: กรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี” ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่รู้หลักในการปฏิบัติตนบิดามารดา เช่น ร้อยละ 80.0 ดูแลบิดามารดา ยามเจ็บป่วย ร้อยละ 75.5 กล่าวชื่นชมบิดามารดาให้คนอื่นฟัง ร้อยละ 71.1 มีนิสัยมัธยัสถ์ พระพุทธศาสนาได้วางหลักคำสอนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ตามสถานะของตนกับหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ หากชาวพุทธเข้าใจ และปฏิบัติได้ถูกต้อง จะทำให้เกิดความสุขกับตนและสังคม จึงควรบรรจุหลักจริยธรรมว่าด้วยความกตัญญูทวดเวที่เข้าในหลักสูตรการศึกษาให้มากขึ้น²

ผศ. ดร. สมสุดา ผู้พัฒนา และ ดร. จุฬารัตน์ วัฒนนะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู การไปวัด การรักษาศีล 5 และการนั่งสมาธิ ต่อ ความกตัญญูทวดเวที่” โดยทำการรวบรวมข้อมูลและใช้แบบสอบถามประชากรชายไทยจำนวน 1,985 คนแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ด้วยสถิติเชิงพรรณนา, t-test, F-test และ Post-hoc comparison ผลของการวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

การอบรมเลี้ยงดูซึ่งจำแนกเป็น 4 แบบ คือ แบบรักสนับสนุน, ควบคุม, ใช้เหตุผล และปล่อยปละละเลย ปรากฏว่ามีความเกี่ยวข้องกับการมีความกตัญญู กล่าวคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก, ควบคุมน้อย, ใช้เหตุผลมาก และปล่อยปละละเลยน้อย ทำให้มีความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดามาก

¹ โกวิท ราชวงศ์. (2545). *หลักคำสอนเรื่องความกตัญญูทวดเวที่ในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาทัศนคติของคนชราว่าด้วยการทอดทิ้งบุพการีในสังคมไทยพุทธ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. น. ง.

² พระมหาไฉน ประกอบผล. (2544). *การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมเรื่องหน้าที่ของบุตรธิดาต่อบิดามารดา : กรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา. น. ง.

การไปวัดสรงน้ำเสมอ, การรักษาศีล 5 เป็นประจำ, และการนั่งสมาธิเป็นประจำ ทำให้มีความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดามาก

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก, ควบคุมมาก, และใช้เหตุผลมาก ทำให้มีความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดามาก

การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยไม่ว่าไม่น้อยหรือมาก ไม่เกี่ยวข้องกับควมมีกตเวทีต่อบิดามารดา¹

อำนาจ จันเงิน ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเพื่อพัฒนาความกตัญญูตเวทีตามแนวคิดของพระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน)” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดของพระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน) เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาความกตัญญูตเวที โดยทำการวิจัยในภาคเอกสารคือใช้การวิเคราะห์เอกสารงานนิพนธ์ของพระพุทธวรญาณ และการสัมภาษณ์พระพุทธวรญาณและผู้เกี่ยวข้อง ผลของการวิจัยพบว่าพระพุทธวรญาณให้ความสำคัญต่อความกตัญญูตเวทีมาก โดยชี้ว่าเป็นคุณธรรมเบื้องต้นแห่งมนุษยธรรมทั้งหลาย เป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตคน เป็นโครงสร้างชีวิตที่สำคัญ และเป็นเหตุแห่งความเจริญของบุคคล บุคคลที่สำคัญที่สุดที่เราจะต้องพัฒนาความกตัญญูตเวทีต่อท่านเป็นพิเศษคือ มารดา บิดา ครูอาจารย์ ผู้บังคับบัญชา และผู้ปกครอง สถานที่ที่มีพระคุณคือ บ้านเกิด โรงเรียนที่เคยเรียน และวัดที่เคยบวชเรียน และสถาบันที่มีพระคุณคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การพัฒนาความกตัญญูตเวทีต้องใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือ ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน ธรรมของคนดี ธรรมที่เทวดายอมรับว่าเป็นทางแห่งความดี เป็นต้น รวมทั้งจารีตประเพณีที่ดีงามของไทย โดยมีธรรมที่ใช้เสริมสร้างการพัฒนาความกตัญญูตเวทีที่สำคัญ คือ สติ ฉันทะ สัจจะ เมตตา สามัคคี และ ธรรมวิจยะ วิธีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความกตัญญูตเวที คือ ครูจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความกตัญญูตเวทีเป็นเลิศแล้วสั่งสอนอบรมนักเรียน ให้เห็นความสำคัญและพัฒนาความกตัญญูตเวทีให้ยิ่งขึ้นไป²

ในวิทยานิพนธ์ของพระมหาบุญทอง คุณนารถ เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญู (กตัญญูตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” และวิทยานิพนธ์ของพระครูศรีสุตโสภณ (เงิน

¹ สมสุดา ผู้พัฒน และ จุฬารัตน์ วัฒนนะ. (2543). *อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู การไปวัด การรักษาศีล 5 และการนั่งสมาธิ ต่อ ความกตัญญูตเวที*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. น. (1).

² อำนาจ จันเงิน. (2537). *การศึกษาเพื่อพัฒนาความกตัญญูตเวทีตามแนวคิดของพระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน)*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์, ภาควิชาสารัตถศึกษา. น. ง.

ชาติเมธี) เรื่อง “ความกตัญญูทเวทีในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจากมุมมองพระพุทธศาสนา ได้ทำการศึกษาในภาคเอกสารเท่านั้น และไม่ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของความกตัญญูทเวทีต่อวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธในปัจจุบัน

ขณะที่วิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักคำสอนเรื่องความกตัญญูทเวทีในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาทัศนะของคนชราว่าด้วยการทอดทิ้งบุพการีในสังคมไทยพุทธ” ของคุณโกวิท ราชวงศ์ ทำการวิจัยโดยเน้นการสัมภาษณ์คนชราในเรื่องการทอดทิ้งบุพการีในสังคมไทยพุทธ ส่วนวิทยานิพนธ์ของพระมหาไฉนเรื่อง “การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมเรื่องหน้าที่ของบุตรธิดาต่อบิดามารดา: กรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี” ก็ทำการวิจัยเพื่อศึกษาว่านักเรียนในโรงเรียนปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรีทราบถึงหน้าที่ของบุตรธิดาที่มีต่อบิดามารดามากน้อยเพียงไร และจะมีวิธีสร้างเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงหน้าที่ของบุตรธิดาที่มีต่อบิดามารดาได้อย่างไร

ในการทำวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู การไปวัด การรักษาศีล 5 และการนั่งสมาธิ ต่อ ความกตัญญูทเวที” ของ ผศ. ดร. สมสุดา ผู้พัฒน์ และ ดร. จุฬารัตน์ วัฒนนะ เน้นทำการวิจัยโดยรวบรวมข้อมูลและสอบถามประชากรชายไทยจำนวน 1,985 คนเพื่อศึกษาผลจากการไปวัด การรักษาศีล 5 และการนั่งสมาธิ ว่ามีอิทธิพลต่อความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดามากน้อยเพียงไร

ส่วนวิทยานิพนธ์ของคุณอำนาจ จันทร์เงิน เรื่อง “การศึกษาเพื่อพัฒนาความกตัญญูทเวทีตามแนวคิดของพระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน)” ได้ทำการวิจัยโดยการศึกษาแต่เพียงแนวคิดของพระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน) เกี่ยวกับ “ความกตัญญูทเวที” เท่านั้น

แต่สำหรับการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความกตัญญูทเวทีในวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธในปัจจุบัน” ผู้วิจัยจะทำการวิจัยภาคเอกสารโดยการศึกษาความหมายและความสำคัญของความกตัญญูทเวที โดยทำการศึกษาว่าพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกมีคำสอนที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูทเวทีอย่างไรบ้าง เพื่อศึกษาว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูทเวทีนี้มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการดำเนินชีวิตของคนไทยอย่างไร มีปัญหาอะไรที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธในปัจจุบันอันมีผลมาจากความไม่เข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความกตัญญูทเวที และจะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร ในการดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธที่นอกจากการมีคุณธรรมในเรื่องความกตัญญูทเวทีแล้วจะต้องประกอบไปด้วยหลักธรรมใดอีกเพื่อให้การดำเนินชีวิตของชาวไทยพุทธมีความถูกต้อง นอกจากการทำวิจัยภาคเอกสารแล้วยังมีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 ท่านซึ่งประกอบด้วย

- 1) พระมหาบุรณะ ชาตเมโธ หัวหน้าฝ่ายคัมภีร์พุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2) พระมหาสมปอง (ตาลปุตฺโต) วัดสร้อยทอง วิทยาการบรรยายพิเศษ สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐและบริษัทเอกชน
- 3) พระมาโนช ธมฺมคุโโก วัดญาณเวศกวัน
- 4) ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 5) ศาสตราจารย์ อติศักดิ์ ทองบุญ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 6) ศาสตราจารย์ ดร. เตือน คำดี อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 7) รองศาสตราจารย์ ดร. วัชรระ งามจิตฺตเจริญ อาจารย์ประจำภาควิชาพุทธศาสนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 8) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวินวัฒน์ อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- 9) ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาใจม อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 10) อาจารย์จัญญ ธรรมดา รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ หน่วยงานอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 11) คุณบุปผาสวัสดิ์ รัชชตาตะนันท์ ผู้อำนวยการโรงเรียนทอสีซึ่งเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อดูความเห็นของท่านผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 11 ที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับ “ความกตัญญูกตเวทิต์” ของคนไทยโดยทั่วไปในยุคปัจจุบันนี้ว่า คนไทยโดยทั่วไปมีความเข้าใจในความหมายของ “ความกตัญญูกตเวทิต์” อย่างไร “ความกตัญญูกตเวทิต์” มีความสำคัญอย่างไรสำหรับคนไทยในปัจจุบัน เกณฑ์อะไรที่จะใช้ในการตัดสินว่าชาวไทยพุทธมีความกตัญญูกตเวทิต์และบุคคลต่างๆ เช่น มารดา บิดา ครู อาจารย์ เพื่อน หรือ สาธารณบุคคลต่างๆ เช่น ดารา นักการเมืองจะมีส่วนในการส่งเสริม “ความกตัญญูกตเวทิต์” ในสังคมไทย มากน้อยเพียงไร และสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ และหนังสือพิมพ์ จะมีส่วนในการส่งเสริม “ความกตัญญูกตเวทิต์” ในสังคมไทยได้เพียงไร เราจะมียุทธวิธีสร้างจิตสำนึกเรื่องความกตัญญูกตเวทิต์อย่างถูกต้องในบุคคลอย่างไร